

Pola Rabinova, s druge, uslovljen kvalitetom veze sa "guruom" interpretativne antropologije ili "mahatme" gustog opisa, kako je neko jednom nazvao Gerca. Svi su radili u Maroku i nalazili se "u blizini" Kliforda i Hildred Gerc, kraće ili duže vreme. Rouzen u svom eseju uspostavlja konstruktivan dijalog (neko maliciozan će možda reći da je reč o apologiji) sa različitim Gercovim delima, od najranijih do novijih, evocira značajne i često ignorisane ideje u njegovom radu da bi ih analitički korektno situirao i interpretirao (npr. Vitgenštajnov koncept "porodičnih sličnosti" u tumačenju religije). Umesna je i njegova napomena da mnogi kritičari Gercovog navodno "sinhronijskog" pristupa, koji je uz to, tvrdi se, previše "deskriptivan" i interpretativan, a ne i "eksplanatoran", nisu u dovoljnoj meri čitali njegova dela. Glavni simptom toga je da se većina, u zavisnosti od profesionalnog interesovanja, fokusira na određenu oblast Gercovog rada i pojedinačna dela, zanemarujući druga i opus u celosti, da bi potvrdila i zatim fiksirala sopstvenu tezu ili opozicionalno stanovište.

Opštem kvalitetu ovog veoma informativnog (evokativnog) zbornika, posvećenog prvenstveno kritičkoj evaluaciji Gercovog pristupa i rezultata, kao i, po koncepciji, zanimljivog tekstualnog projekta koji podjednako afirmiše vizuelna i performativna svojstva etnografije, doprinosi njegova "polifoničnost", uključivanje različitih i katkad oprečnih stavova, emske perspektive učesnika i tumačenja s "domorodačke tačke gledišta". U mnoštvu "fenomenoloških" perspektiva i "glasova", koje prilozi u ovoj publikaciji nude, našla se i jedna (auto)"biografska fikcija", kratka priča Aziza Abasija "Sidi Lahsen blues" o njegovom detinjstvu u Sefruu i gradskom pejzažu pedesetih godina XX veka. Abasi je inače univerzitetski profesor arapskog, engleskog i fran-

cusnog jezika i trenutno radi za Global Linguist Solutions. Njegova prva priča u seriji od sedam (sedam je mističan broj u Maroku, u vezi sa sedam svetaca *sab'atu rijal*, i lajtmotiv koji je postao popularan preko kulta sufijskog učenjaka al Hasana Jusija, tj. pomenutog Lusija, o kojem su pisali Žark Berk i Gerc), objavljena je u zborniku Elizabet Fernea *Remembering Childhood in the Middle East: Memoirs from a Century of Change* (2002). Poslednji tekst u knjizi je pozdravni govor gradonačelnika Sefrua g. Hafida Oučaka, sa otvaranja konferencije u Los Anđelesu, koji takođe predstavlja vredan doprinos poznavanju Gercovog rada i prisustva in situ, komentar o istoriji Sefrua i njegovoj savremenoj situaciji ("divljoj" gradnji i pretvaranju tradicionalnog grada u "betonvil"), iz kog ću navesti samo jednu pojedinost – predlog Gradskom veću da se jedan trg ili ulica nazove po "eminentnom istraživaču i prijatelju Sefrua".

Gordana Gorunović

Dragana Antonijević. *Ogledi iz antropologije i semiotike folkloru*. 2010. Beograd: Srpski genealoški centar i Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta

Monografija Dragane Antonijević, vanredne profesorke na Odeljenju za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, predstavlja jedinstven doprinos u oblasti metodologije antropologije folkloru i folklorističkih istraživanja uopšte. Koncizno, intelektualno i pre svega interpretativno zanimljivo i metodološki ogledno štivo pretenduje na sveobuhvatnost zato što je autorka, pored predstavljanja i kritičkog razmatranja različitih pristupa u proučavanju folklo-

ra, uspešno primenila posebne analitičke aparate na konkretnoj folklornoj građi. Tako u ovoj knjizi, pored stručnog predstavljanja koncepata od kojih su neki malo poznati srpskoj naučnoj javnosti, imamo priliku da ispratimo svojevrсни metodološko-analitički *novum* u srpskoj folkloristici, a to je semiotički postupak A. Ž. Gremasa primenjen na urbanu legendu.

Na samom početku u odeljku *O metodološkim ogledima* autorka ukratko upoznaje čitaoca sa istorijatom folklorističkih istraživačkih pravaca i poentira prelomne tačke koje su u metodološkom smislu odredile dalji razvoj discipline. Pošto je folkloristika u teorijskom pogledu eklektična nauka, a po pitanju svog pripadanja interdisciplinarna, autorka objašnjava razloge za odabir metodoloških predloga koji su u knjizi razmatrani, a koji su svaki na svoj način doprineli ili imaju potencijala da doprinesu daljem teorijsko-metodološkom promišljanju i interpretaciji folkloru.

Prvo poglavlje *Socio-folkloristika* posvećeno je kritičkom razmatranju teorijsko-metodoloških koncepata američkog sociologa i folkloriste Gerija Alana Fajna koji je krajem osamdesetih godina XX veka, usled nedostatka jasne orijentacije i odsustva konsenzualnog identiteta aktuelne folklorne zajednice u SAD-u, ponudio neku vrstu meta-teorijske osnove nazvavši je *Treći pravac u folkloristici*.

Prvi pravac činili su komparativno-filološki i istorijsko-geografski metod, koji su suvereno vladali američkom i evropskom folkloristikom sve do pedesetih i šezdesetih godina kada primat preuzimaju bihejvioralni pristup u kombinaciji sa strukturalističkom i komunikacijskom teorijom, što je činilo drugi pravac u folkloristici. Iako je drugi pravac doneo preusmerenja i procvat folkloristike kao i ujedinjeni konceptualni pluralizam, tokom osamdesetih godina XX veka dolazi

do stagnacije i pokazatelja bitnih slabosti performativnog pristupa, promovisanog početkom sedamdesetih godina u SAD, a koji danas predstavlja deskriptivni kriterijum i polaznu tačku za dalja istraživanja. U takvoj klimi stagnacije jasno formulisanih metodoloških pristupa Fajn nudi novi pravac koji folklor tumači u svetlu socijalnih struktura, posebno u uslovima postindustrijskog globalnog društva kasnog kapitalizma. Pored toga, Fajn je istakao da njegov pristup koji obuhvata aspekte klase, roda, grupe, institucija i materijalne osnove društva nije nepoznat evropskoj antropologiji i folkloristici gde je etnografski i strukturalni pristup folkloru bio uobičajen. Tako je Fajn američkoj folklornoj zajednici predstavio pravac zasnovan na proučavanju makrokonteksta folkloru koji takvim pristupom pruža bolji uvid u to šta ekspresivna kultura i folklor znače za društveni poredak, odnosno u kakvoj su vezi sa političkim, ekonomskim i socijalnim strukturama.

Rad Gerija Alana Fajna je, kako ističe autorka, tekao u tri pravca: proučavanje glasina i urbanih legendi i njihovog značenja, funkcije i uticaj na ponašanje ljudi; uspostavljanje konkretnih metodoloških principa; mikrosociologija odnosno proučavanje društvenih pokreta i malih grupa.

Najznačajniji doprinos Gerija Alana Fajna, koji autorka kritički razmatra i metodološki dopunjuje, jeste *Folklorni dijamant*, odnosno teorijsko – metodološki okvir za proučavanje dinamike stvaranja, prenošenja i značenja savremenih legendi. Fajn je predložio četiri elementa analize: socijalnu strukturu, lične imperitive, dinamiku performansa i narativni sadržaj smatrajući da prve tri direktno utiču na narativni sadržaj koji predstavlja jedinu "zavisnu varijablu". Sva četiri elementa *folklornog dijamanta* imaju niz unutrašnjih elemenata čije uočavanje u narativu daje mogućnost dalje analize, a autorka posebno

važnim i inovativnim u folkloristici smatra *koncept racionalnog izbora* koji Fajn uvodi, a potekao je iz cost-benefit teorije neoklasične ekonomije.

Međutim, ono što autorka zamera američkom folkloristi jeste izostavljanje kulturne tradicije iz šeme *folklornog dijamanta* za koju je on smatrao da ima prinudni karakter. Neosporno je da je Fajn uvideo snagu kulturnih modela, ali Dragana Antonijević smatra nedopustivim inkorporiranje istih u šire značenje socijalne strukture, pa tako predlaže korigovani model u kome bi središnju varijablu činio *kulturni kontekst*. Pored toga ona naglašava značaj obostranog dvosmernog uticaja koji postoji između socijalne strukture i kulturnog konteksta ističući kako je upravo nova varijabla *folklornog dijamanta* preduslov za razumevanje folklorne komunikacije. I, zaista, na ovaj način dopunjena metodologija za istraživanje folklornih narativa i praksi predstavlja siguran put ka uspešnoj, jasnoj i sveobuhvatnoj analizi što sam lično iskusila primenjujući u istraživanju folklorni dijamant koji je korigovala i pospešila autorka monografije o kojoj je reč.

Pored *folklornog dijamanta*, autorka u prvom poglavlju predstavlja istraživačko polje Gerija Alana Fajna koje čine *male grupe, lične priče i merkantilne legende* i kritički razmatra pristup ističući njegovo aktuelno i savremeno tumačenje folkloru u širem planu socijalnih i kulturnih odnosa u savremenom društvu. Autorka naročito značajnim smatra Fajnov koncept *idiokulture malih grupa* budući da upućuje istraživača da jasno prepozna ekspresivno folklorno izražavanje unutar heterogenih postindustrijskih društava. Takođe, autorka ističe značaj *teorije cevovoda i mreže društvenih odnosa* koju je Fajn prilagodio folkloru sadržaju, navodeći primere uspešne primene u svom istraživačkom postupku.

Drugo poglavlje knjige posvećeno je doprinosu Nade Milošević-Đorđević, redovne profesorke na Katedri za srpski jezik i književnost i dugogodišnjoj gostujućoj profesorki na predmetu "Folkloristika" na Filozofskom fakultetu u Beogradu, na polju srpske strukturalne folkloristike. Autorka ističe značaj njenog pristupa u kome je tekst kao finalni proizvod folklorno-poetske komunikacije dovođen u vezu sa društvenim kontekstom u kome usmene književne vrste nastaju, traju i nestaju i imaju svoju funkciju. Profesorka Milošević-Đorđević je žanrovima pristupala kao istorijskim modelima koji se menjaju, a uslove za promenu je nalazila u vankontekstualnim elementima, pogotovo u žanrovima u kojima estetska funkcija nije primarna. S obzirom na generalni stav o folkloru kao survivalu i na preovladavajuće isticanje estetskih i umetničkih dimenzija usmene književnosti, kako u svetskoj tako i u srpskoj nauci, rad ove naučnice u kome se analiziraju komunikacijski, kontekstualni i socio-kulturni aspekti narativa svakako zavređuje pažnju i prostor u knjizi koja se bavi semiotikom folkloru. Posebna važnost poznavanja socio-kulturnog konteksta vidi se u proučavanjima legendi, etioloških i kulturno-istorijskih predanja, a istaknuto je ukazivanje profesorke Milošević-Đorđević na mehanizme kolektivnog potiskivanja neprijatnih istorijskih iskustava koja se opiru folklorizaciji, kao i koncept o socio-normativnom značaju istorijskih predanja. Originalan doprinos ove naučnice leži u proučavanju narativne strukture legendarne priče čiji je idealni model pokušala da oblikuje na osnovu srpske građe, a na tragu sintagmatske analize Propovih i Bremonovih koncepata. U pregledu rada Nade Milošević-Đorđević autorka ističe značaj antropološkog aspekta u razumevanju usmenog narodnog stvaralaštva i poseb-

no njen doprinos srpskoj folkloristici u pravcu narativne sintagmatike i poetike određenih usmenoknjiževnih vrsta kojim je pružila osnovu za dalje razmatranje i usavršavanje narativnih struktura.

Treće i četvrto poglavlje Oгледа iz antropologije i semiotike folklorične čine posebnu celinu u kojoj je prvo interpretiran metodološki predlog američke psihološkinje i sociološkinje Beverli Krejn i kritički razmotren njen zanimljiv koncept *strukture vrednosti* na primeru urbane legende *Cimerkina smrt*, koja se prepričavala u SAD-u u toku šezdesetih i sedamdesetih godina XX veka. U četvrtom, odnosno poslednjem poglavlju monografije autorka se, podstaknuta nedovoljno dobro sprovedenom analizom Beverli Krejn s jedne strane i ogromnim simboličkim potencijalom legende o cimerkinoj smrti s druge strane, odlučuje na potpuno nov pristup i uspešno analizira legendu primenjujući po prvi put u srpskoj folkloristici strukturalno-semantički pristup A. Ž. Gremasa na ovu vrstu narativa.

Iako kritikuje analitički model *strukture vrednosti*, odnosno metodološki nedovoljno dobro sprovedenu primenu u analizi Cimerkine smrti, Dragana Antonijević smatra da je Beverli Krejn neosnovano zaboravljena autorka koja je u svojoj doktorskoj disertaciji razmatrala analitičke doprinose strukturalističkih metoda Levi-Strosa, Propa i Pijažea. Stoga, u trećem poglavlju autorka upoznaje stručnu javnost sa radom Beverli Krejn i metodom koji treba reinterpretirati, ali ne u potpunosti odbaciti.

Beverli Krejn je pretpostavila *otvoreni sistemski model* kao metodološko oruđe za ispitivanje vrednosti u proznim narativima, kritikujući dotadašnja strukturalna istraživanja koja je smatrala pre svega deskriptivnim i klasifikacijskim, kojima nedostaje interpretacija. Tako je na tragu psihologa strukturaliste Žana Pi-

jažea funkciju urbanih legendi i drugih folklornih narativa videla u *medijaciji i adaptaciji*. Narativ će, prema njenom shvatanju, nastaviti da postoji u društvu sve dok proces prevazilaženja oprečnosti i kontradiktornosti, razumevanja situacije i pronalaženja rešenja ne bude u potpunosti zadovoljen.

Da je segmentacija teksta i definisanje i identifikacija najmanjih analitičkih jedinica jedan od najtežih koraka svake strukturalne analize pokazalo se i u slučaju Beverli Krejn kada je analizirala legendu o *Cimerkinoj smrti*. Naime, ona je prema rečima Dragane Antonijević, pogrešno koristila pojmove i pozicije kontrarnosti i kontradiktornosti u svojoj analizi, što je čest problem u primeni strukturalnih metoda, suprotstavljala je elemente koji nisu na istom značenjskom nivou, npr. retoričke i strukturalne funkcije, i proizvoljno je donela zaključak o poruci legende koja nema uporište u metodološkom postupku. Ipak, najznačajniji doprinos analitičkog razmišljanja Beverli Krejn je traženje *neobičnog u priči kao adaptivnog problema* i inovativnost njenog eksperimenta u vremenu kada je pisala.

Metodološki i pojmovno veoma važno podpoglavljje ove monografije predstavlja *Razjašnjavanje prirode opozicija* u kome Dragana Antonijević objašnjava razliku između kontrarnosti i kontradiktornosti, kao i četvrto poglavlje knjige u kome, pre svoje analize *Cimerkine smrti*, jezgrovito izlaže i objašnjava metodološku proceduru Gremasove strukturalne semantike sa posebnim naglaskom na predstavljanje *semiotičkog kvadrata* u kome se artikulisu meta-termini. Formulisući primarne odnose u semiotičkom kvadratu, Gremas je pokazao mogućnost sekundarne artikulacije značenja na hijerarhijski višem nivou.

Dosledno primenivši komplikovanu Gremasovu strukturalno-semantičku me-

todu, koja zahteva visok nivo znanja, intelektualne sposobnosti i inspirativnosti u analizi urbane legende i otkrivanju njene poruke, Dragana Antonijević je uspešno izbegla zamke u koje je Beverli Krejn upala, pokazavši još jednom kako strukturalne metode, bez obzira na stavove koje istraživači imaju o strukturalizmu kao paradigmi, i danas predstavljaju način za uspešnu i sveobuhvatnu analizu folklornih narativa u savremenom društvu. I to je, rekla bih, najveća vrednost ove monografije.

Emilija Mijić

Uz prvi broj časopisa "Beogradski istorijski glasnik"

Uprkos zlonamernim i netačnim optužbama da humanističke i društvene nauke "zaostaju", uvećanje periodike u ovim oblastima govori upravo suprotno. Ipak, treba reći da, ukoliko se misli da humanističke i društvene nauke, posebno one koje se bave sopstvenim društvom tj. Srbijom u prošlosti ili danas, treba da napreduju brojem radova u, pretežno američkim, časopisima sa liste komapnije "Reuters", onda je to direktna diverzija usmerena protiv Srbije i protiv napretka humanističkih i društvenih nauka kao samosvesti jednog društva. Svetski časopisi su u mnogome inkompetentni za ocenu rezultata istraživanja koja prema proklamovanim strateškim ciljevima treba da "afirmišu nacionalni identitet i unaprede rad državne uprave" kako je 2010. svečano zapisano u "Strategiji".

Doprinos razvejavanju ove, dvostruko štetočinske floskule o "zaostajanju" humanističkih i društvenih nauka dalo je Odeljenje za istoriju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu pokrećući nov časopis pod nazivom "Beogradski istorijski glasnik".

Novi časopis je već svojim prvim brojem pokazao osnovne pravce u kojima će se kretati. To su kvalitetna istraživanja prošlosti Srbije zasnovana na najboljoj tradiciji srpske kritičke historiografije koja se prezentira kako domaćoj, tako i stranoj naučnoj javnosti. Prvi broj časopisa većinu radova objavio je na engleskom jeziku čime se omogućuje svetskoj naučnoj publici da se na novom "lingua franca" upozna s izvornim naučnim saznanjima o prošlosti ovog kraja sveta, umesto da se obaveštava iz dajdžestiranih knjiga poluupućenih autora, ili tekstova nastalih na osnovu daleko manjeg poznavanja izvora i literature. Očekujemo da će glavni urednik, prof. dr Nikola Samardžić i izvršni urednik, prof. dr Siniša Mišić, uz reprezentativni domaći i inostrani sastav redakcije, i u narednim brojevima pokazati kako se uspostavlja prava veza sa svetskom naukom, veza koja se nikada neće sastojati iz prebrojavanja objavljenih tekstova u časopisima perifernog interesovanja i nižerazredne kompetencije.

Prof. dr Ivan Kovačević

Pozdrav novom časopisu!
Srpske studije. Centar za srpske studije Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, vol. 1 (2010)

U izdanju *Centra za srpske studije* Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu nedavno se u našoj intelektualnoj zajednici pojavio još jedan novi naučni časopis – *Srpske studije*. Pokretanje ovog časopisa veoma je važno iz više razloga, a slobodan sam da sugerišem i dragoceeno. Sama činjenica da srpske društvenohumanističke naučnike i naučnice odlikuju volja i kompetencija za ovakva pregnuća govori u prilog tome da će slo-